

Samtalen om det vanskelige – med barn og foreldre

Haldor Øvreeide

Institutt for familie og relasjonsutvikling

ifru@ifru.no

Samtaler kan **regulere** affekt,
fortolke erfaringer og **bygge**
relasjoner

Barnet spør: Hva er min erfaring, hvem er jeg?

- Barnet **fortolker** verden, og seg selv, ut fra erfaringer i **relasjoner**.
- Barnet fortolker også det **ubenevnte**
- I relasjoner kan en ikke unngå å være **deltaker**.

Enhver samtale bygger **narrativer**

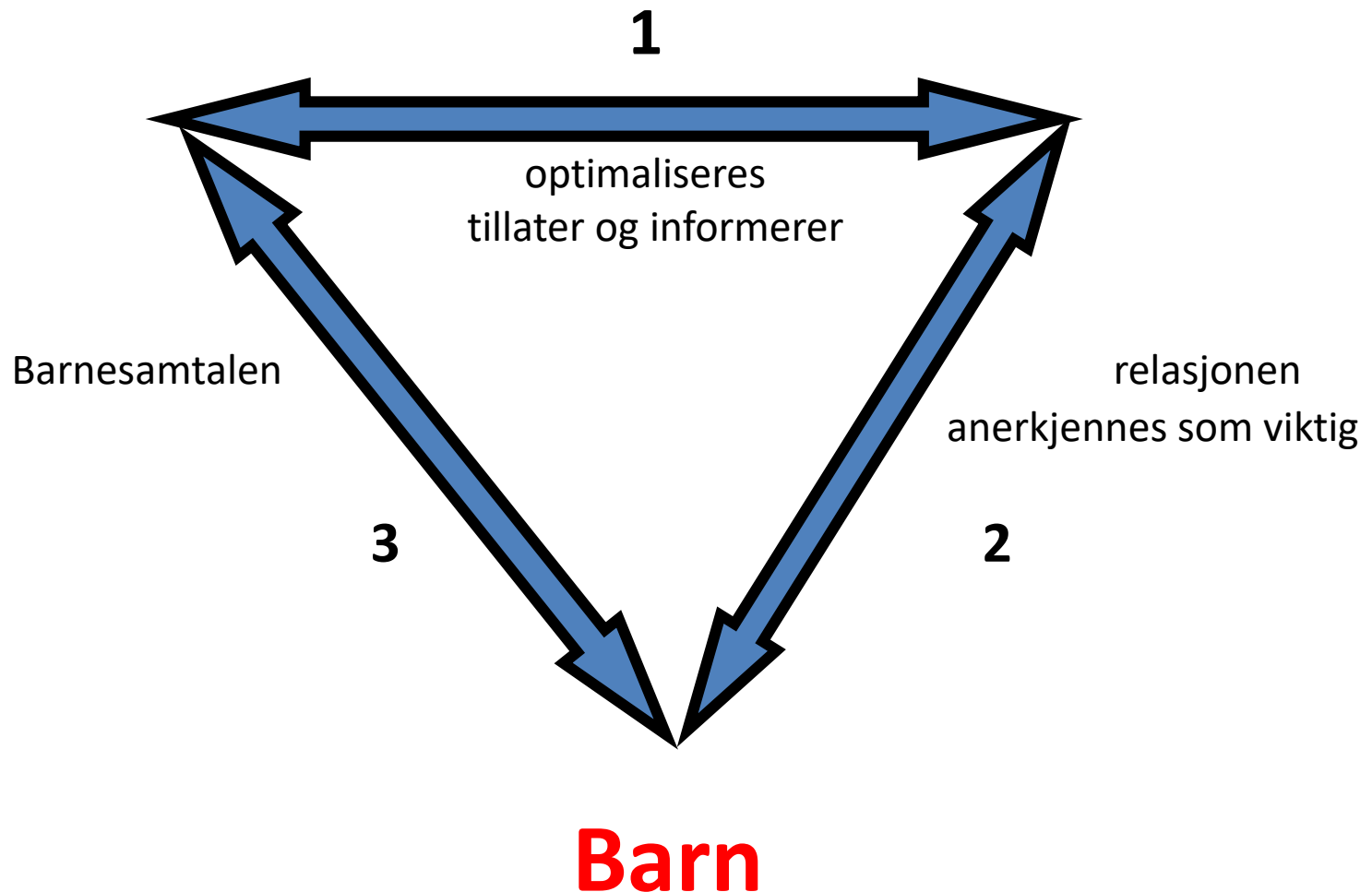
Det finnes både gode og dårlige **fortellinger** om vanskelige livsforhold.

Stikkord for den gode fortellingen er: **selvrespekt**

Triangulering

Hjelper

Omsorgsperson

Barneperspektivet/Barnets perspektiv

- **Barnet observeres:** - barnet er et objekt for intervjuing, observasjon og intervensjon – barnets uttrykk registreres og tolkes

vs:

- **Barnet møtes:** - barnet får uttrykke sitt subjektive perspektiv og blir respektert i sin måte å organisere seg selv på. - Barnets "ansikt" og behov møtes, slik at barnet kan få erfare å delta i, og påvirke de forhold som gjelder det selv

NB: Begge perspektiv er nødvendig for adekvat utviklingsstøtte

Tre faglige fokus i samtalen

- **Prosess/rytme** - dialog – relasjonell gjensidighet; regulering av initiativ, følelser og kognitive prosesser mellom foreldre og barn /behandler og klient - (og mellom foreldre og omgivelsene)
- **Struktur/makt** - roller, avhengighet og maktutøvelse i trekanten – barn – foreldre – samfunn («vi andre») – normer og forventninger
- **Produkt** - relasjonskvalitet/tilhørighet og narrativ - grunnlag for å være konstruktivt handlende/samhandlende som barn og foreldre

Kommunikasjon, omsorg og utvikling henger **organisk** sammen og har et naturlig forløp.

- Barn har **medfødt evne** både til å kommunisere og søke medlevere for omsorg, informasjon, for utviklingsstøtte og egenverdi.
- Gjennom **dialogisk tilstedeværelse** og medopplevelse med barnet får vi kjennskap til barnets tilstander og behov. Da kan omsorgen bli presis og gi støtte til barnets utvikling
- Når vi skal behandle barn, veilede foreldre og snakke med barn om viktige spørsmål i deres liv, kan vi gjøre det innenfor disse **egenskapene** og behovene som barnet uttrykker, og med respekt for den **avhengigheten** barnet lever under

Barn og voksne eier en samlet utviklingskompetanse

- Barnets tidlige psykologiske utvikling foregår gjennom dialogiske **mikroprosesser** i levde øyeblikk med sine omsorgspersoner, parallelt med nevrologisk modning –
- Utviklingen skjer i en **praksis** som styres av behov og egenskaper både hos barnet, og de voksne
- Mikrosamspillet i relasjonen **rammes inn** av kulturelle forhold som de voksne er bærere av
- Samspillet og samtalen som danner **mening og selvforståelse for barnet**, styres derfor både av mikro og makroforhold

«fødselsgaven»

Barn og foreldre (mennesker) har en biologisk gitt, evolusjonært selektert, **intuitiv** og **antesipatorisk** (erfaringsforventet) evne til å forme atferd i gjensidighet, slik at den fungerer kommunikativt for meningsdanning og omsorg.

I omsorgsrelasjonen må:

barnets egenskaper primært få være **initierende**
voksnes egenskaper primært være **responderende**

Intersubjektivitet utløser barnets utviklingsegenskaper

Å søke intersubjektivitet er et allmennmenneskelig og *intrinsisk motiv* nært knyttet til våre behov for følelsesmessige regulering og kognisjon

Intersubjektivitet oppstår *spontant*, etablert gjennom en *dialogisk prosess* og gir en gjensidig, emosjonell og *vitaliserende kontur* rundt ett *levd øyeblikk*

Dialogisk nærvær 1

- Delt eller samforstått affekt blir lettere å tåle og regulere.
- Barnet vil forbruke mindre energi på de vanskelige livsområdene, og får frigjort oppmerksomhet til andre utviklingsområder

Dialogisk nærvær 2

Medopplevelsen gir barnets egne opplevelser gyldighet og blir slik forståelige for barnet selv – de er blitt akseptert, avgjørende for sosial trygghet.

Gjennom dialogisk nærvær kan det bygges «tykkere» fortellinger om barnets erfaringer og sammenhenger. Det blir narrativer som barnet bedre kan leve med og eventuelt presentere seg med, fordi det har skjedd i en gjensidig og medopplevende ramme.

Og, barnets erfaring blir tydelig og nyansert for oss. Viktig, for eksempel om det er nødvendig å beskytte barnet.

Dialogisk nærvær 3

Følelsmessig vanskelige tema får ord og sammenhengsforståelse. Slik integreres barnets kognitive og affektive systemer

Dette er særlig viktig for barnets evne til konsentrasjon og regulering av atferd.

Tilhørighet

- Barnets avhengighet gjør **tilhørighet** nødvendig
- Tilhørighet vokser ut av **dialog**
- Relasjonell **trygghet og relevans** er avhengig av dialogens kvalitet
- **Gruppe** er tryggere, gir mer enn individ
- Det er behov og egenskaper på begge sider av de relasjonene som utgjør barnets tilhørighet

«Landsbyen»

- Barnet søker å aktivere et større fellesskap - det er åpent for **inkludasjon**

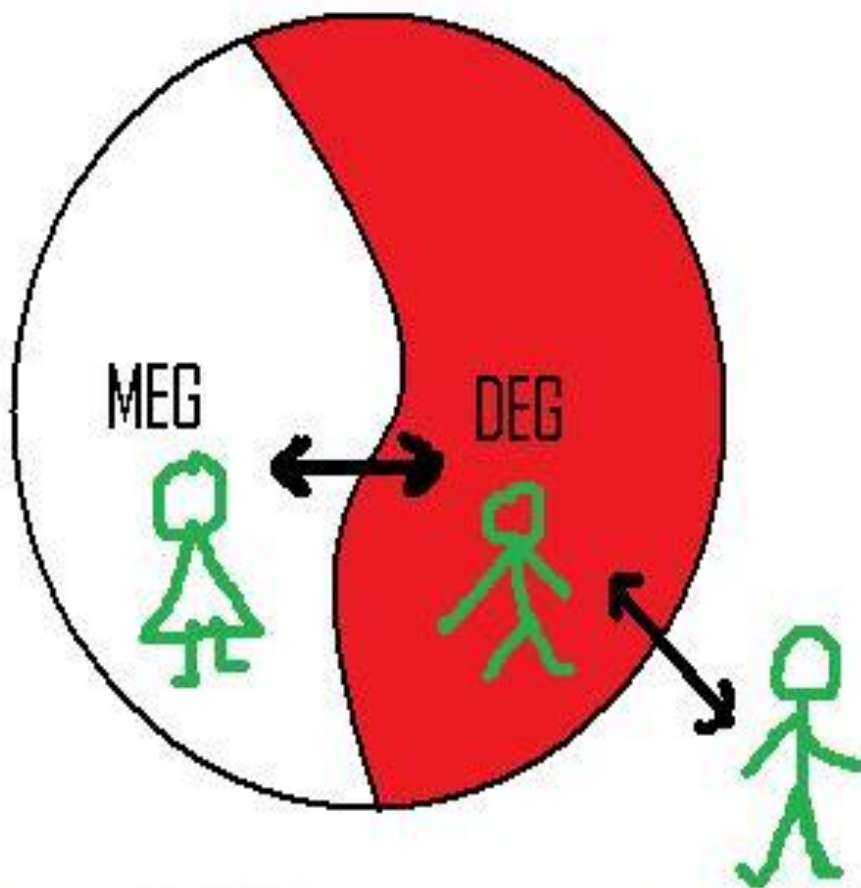

Medopplevelse – deltakelse og tilhørighet

- Det er i dialogiske og «organiske» samspillsproesser, hvor barnet søker **medopplevelse** (intersubjektivitet), at barnet får **regulert** sine tilstander, og utvikler **dybde** i forståelsen av verden.
- I dialog og medopplevelse er det alltid et element av **deltakelse/gjensidighet** (companionship), og en **kontekst/kultur - tilhørighet**

Dialogen matcher sinnets struktur

dialogen med den spesifikke Andre

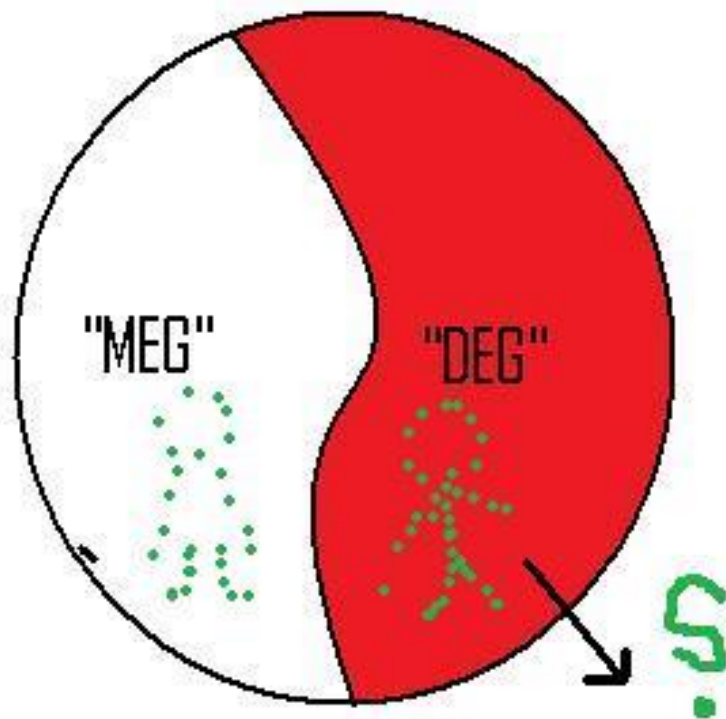

aktivering av den spesifikke Andre regulerer og skaper igjenkjenning av Meg

Sinnets dyadiske karakter "speilnevron-system"

(fritt etter Stein Bråten)

Sinnets primære (virtuelle) Andre-sentret

venter på, men kan igjenkjenne og utløse den Andre

Ansiktet

Barnets første utviklingsprosjekt er å finne en

MEDLEVER

derfor leter spedbarnet etter

ANSIKTER

som det kan kommunisere med

Ansiktet

Intersubjektive øyeblikk

- a) Relativt forutsigbare – oppstår i en etablert og trygg relasjonen og i et **etablert** mønster som hovedsakelig sammenfaller med forforståelsen – Ny informasjon integreres ut fra små forskjeller fra episode til episode (assimilasjon)
- b) «Nå-øyeblikket» - Uforutsigbart – det er **ingen tilgjengelig forforståelse** som fanger øyeblikkets konfigurasjon - gir mulighet for forandring (Stern) – utvikling eller brudd

Medopplevelse/intersubjektivitet

Medopplevelse oppstår som resultat av *en aktiv dialogisk prosess* hvor vi blir kjent med oss selv og våre erfaringer gjennom den Andres responser og beskrivelser.

I dialog prøver vi ut våre *forforståelse* på hvordan vi ser og opplever den Andres tilstand og uttrykk

Vår evne til å *mentalisere* – søke å forstå og å gi uttrykk for vår forståelse av egne og den andres følelser, tanker og tilstander er avgjørende for at intersubjektivitet erfares

Medopplevelse skaper *mening* og *gjensidighet/tilhørighet*

Barns psykologiske eksistens og utvikling oppstår i møtet mellom to prosjekter:

- Barnets **iboende og utfoldende utviklingskapasitet** - barnet søker mening og omsorgspersoner – (tilhørighet i gruppe) for å optimalisere livsmestring
- Samfunnets har behov for **regenerering** og derved **sosialisering** av barnet
 - samfunnet institusjonaliserer foreldre i **en rolle**

Foreldre er derfor «valgt» både av barn og samfunn

Medopplevelsens tre nivåer (etter Trevarthen)

- **Primær intersubjektivitet** – ansikt til ansikt – affektiv inntoning – gjensidig registrering og bekreftelse av hverandres emosjonelle og motivasjonelle tilstander i **det levde øyeblikk**
- **Sekundær intersubjektivitet** – felles oppmerksomhet/fokus på verden/fenomen eller på hverandre/indre tilstand og gjensidig bekreftelse på dette - **triangulert oppmerksomhet i det levde øyeblikket**
- **Tertiær intersubjektivitet** – felles oppmerksomhet/fokus på verden/fenomen/ eller på hverandre/indre tilstand, gjennom språk/symboler **uavhengig av tid og sted**

Intersubjektivitet har alltid en gjensidig, emosjonell kontur rundt ett levd øyeblikk, uansett nivå

Dialogen er det
utviklingspsykologiske
dreiepunkt:

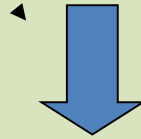
dyadisk i prosess

triadisk i konsekvens

I utviklingsdialogen kan vi lese ut tre grunnmotiv hos barnet:

- Godtas *jeg* betingelsesløst slik jeg er?
Aksept/beskyttelse vs. Avvisning/utrygghet
- Gjør jeg *deg* godt?
bidra positivt for andre - prososialitet
- Vokser *jeg* – forstår jeg rett?/får jeg det til?
søker støtte og anerkjennelse til mestring

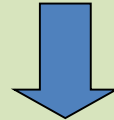
Dialog

- Intersubjektivitet / medopplevelse / erkjennelse av Din tilstand

- Utløser felles ressurser

- Støtte / ivaretakelse / ny kunnskap / tilhørighet / lojalitet

Den utviklingsstøttende dialogens prinsipper

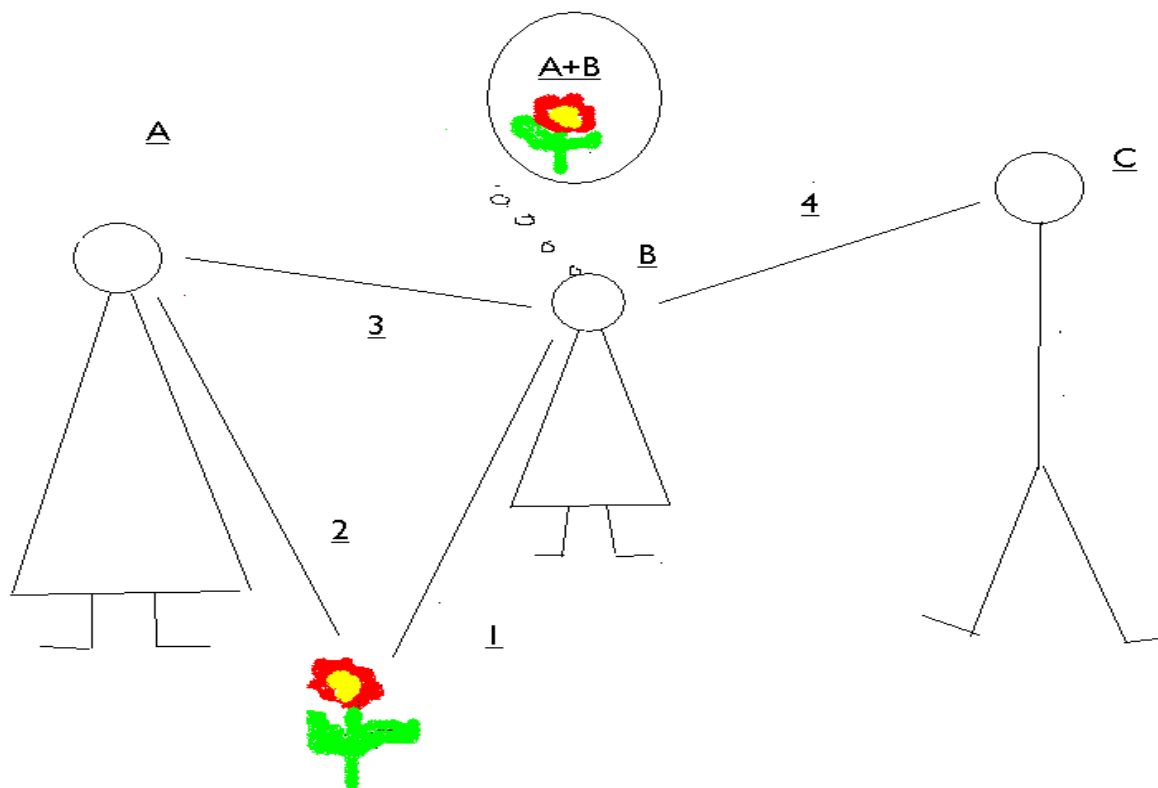
Hvor den voksne:

- **FØLGER** – toner seg inn til barnets psykologiske tilstand – mentaliserer implisitt/eksplisitt
- **OPPTRER RELEVANT** – utløser (skaper) nysgjerrighet og gir relevant informasjon og struktur
- **GIR SUBJEKTPLASS** - tid / rom og anerkjennelse – barnet gis mulighet til reaksjon og selvorganisering
- **SAMREGULERER** – skaper rytme – gjensidig turtaking mellom to subjekt
- **TAR LEDELSE** – rammer inn - viser ansvar og omsorgsintensjoner som voksen – tar en hierarkisk tilpasset posisjon – legger inn kulturelle punktueringer

Dialogens to grunntema

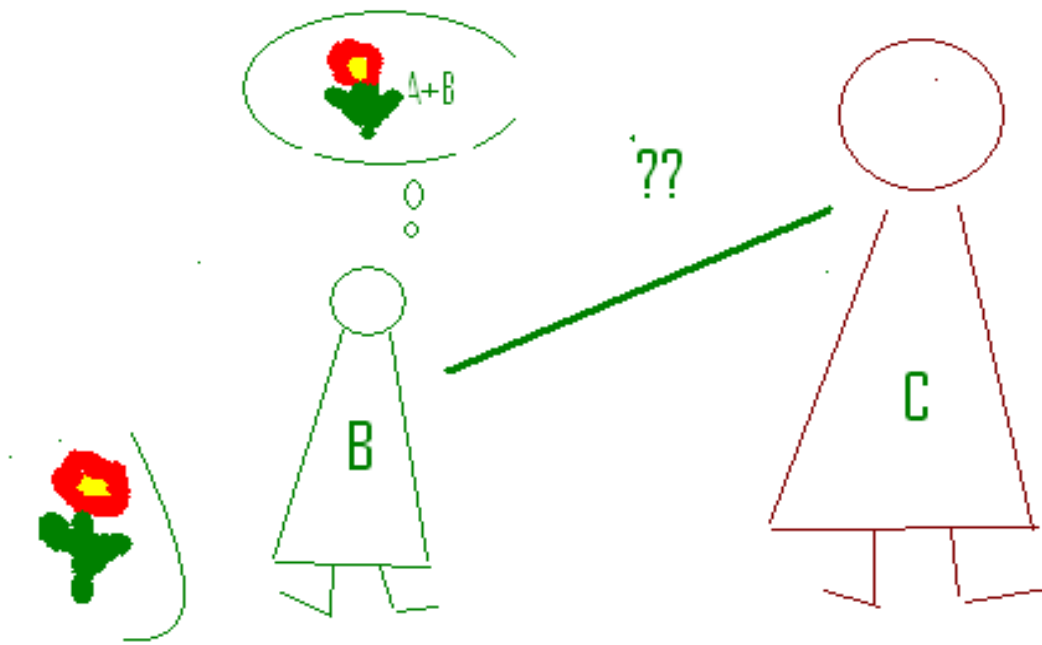
- Det **relasjonelle** og emosjonelt orienterte jeg-du tema – forholdet mellom **oss**
- Det **saksorienterte** tema – verden utenfor relasjonen
- **Relasjonstema bærer sakstema**

La det tredje Ansiktet uttrykke seg sammen med barnet

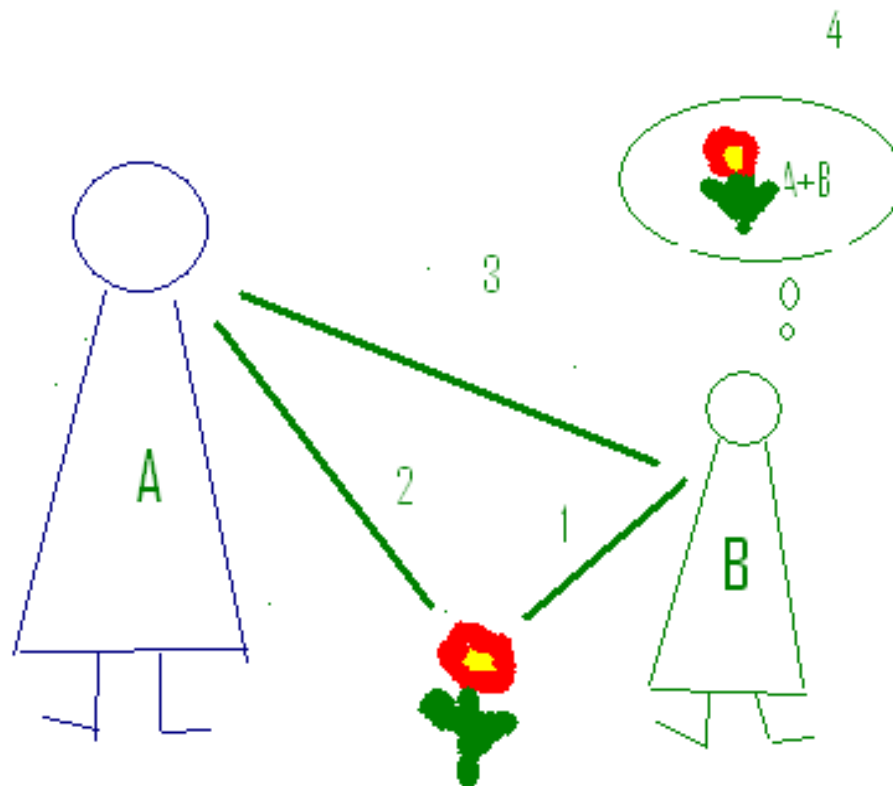

Det tredje Ansikt i samskapt mening

Barnets relasjon følger i mening som "et tredje Ansikt"

Barnet danner mening i relasjoner

Affekt og dialog

- Dialogisk oppkobling, så vel som vedlikehold er **affektivt** regulert
- Gjensidig positiv affekt er **regulerende** og opprettholdende motiv i dialog.
- Barnet søker **gjensidighet** på sine affektbidrag

Utviklingsstøtte

- Å møte barnets utfoldende egenskaper med *kontingens* – dvs. med en åpen beredskap til å støtte, regulere, veilede og utvide barnets energi og perspektiv slik at en *trygg selv-andre følelse* (relasjonell tillit) og *mestring* fremmes.
- Utviklingsstøtten formidles først og fremst gjennom *dialog*

Den voksnes bidrag til utviklingsstøttende dialog: 1

- **Ser** hvor barnet har sitt fokus, oppmerksomhet og initiativ. Emosjonell og kognitiv inntoning. Tolker – mentaliserer barnets opplevelse. Prøver å forstå barnets mentale prosess og tilstand
- **Anerkjenner** og **bekrefter selektivt** barnets fokus og opplevelse. Velger å punktuere øyeblikk som barnet kan vokse på, og som kan lede mot samspillet/samtalens formål
- **Avventer** og **inviterer** barnet til reaksjon på sin aksjon. Gir barnet subjekt plass og etablerer rytme
- **Anerkjenner** barnet i **intensjoner** og **egenskaper** (gir barnet relasjonell verdi)
- **Anerkjenner** barnet for **ønsket fungering** og **mestrende atferd** i samtalen (kompetanse).

(Bekreftelsen/anerkjennelsen skjer i prosessen, ikke som ros ved avslutningen, eller når problem har oppstått)

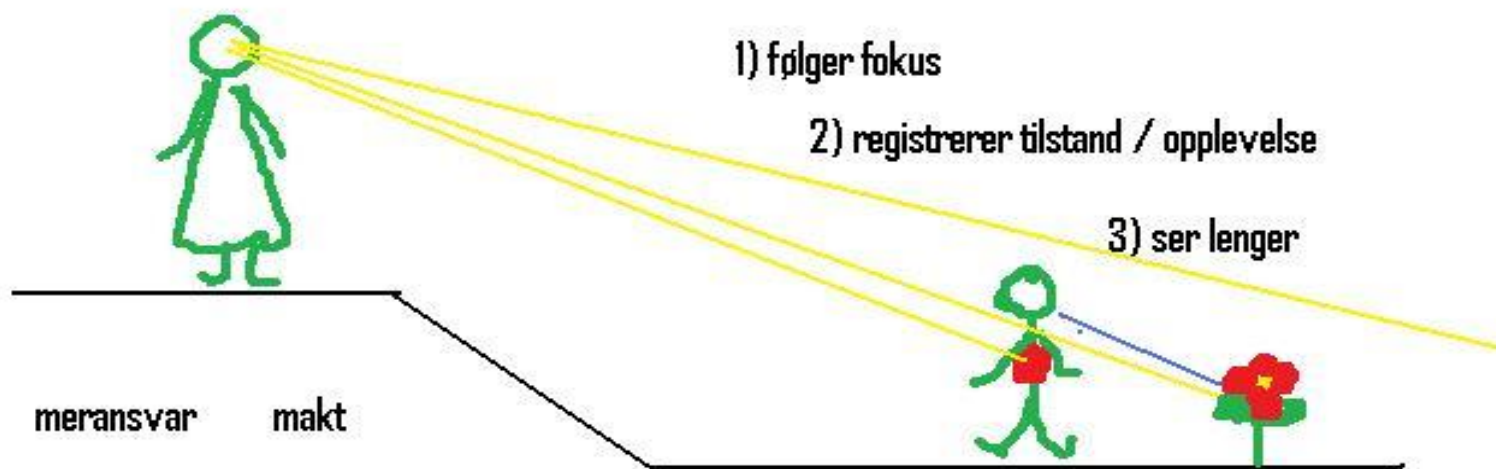
Den voksnes atferd i utviklingsstøttende dialog: 2

- **Benevner** og "tar inn/med" det som er relevant for situasjonen - hendelser og objekt, opplevelse og tilstander - skaper sosial struktur. Gjør seg slik relevant for barnets oppmerksomhet og NB, **benevning er første ledd i ledelse**)
- **Trianglerer** barnet gjennom å presentere objekt, fenomen og tema. Kobler samtalens tema til viktige andre
- **Leder** kommunikasjonen. Skaper en rytmisk turtaking om tema
- **Summerer** og skaper sensitive avslutninger. Ser og bekrefter barnets signaler på avslutninger /pauser

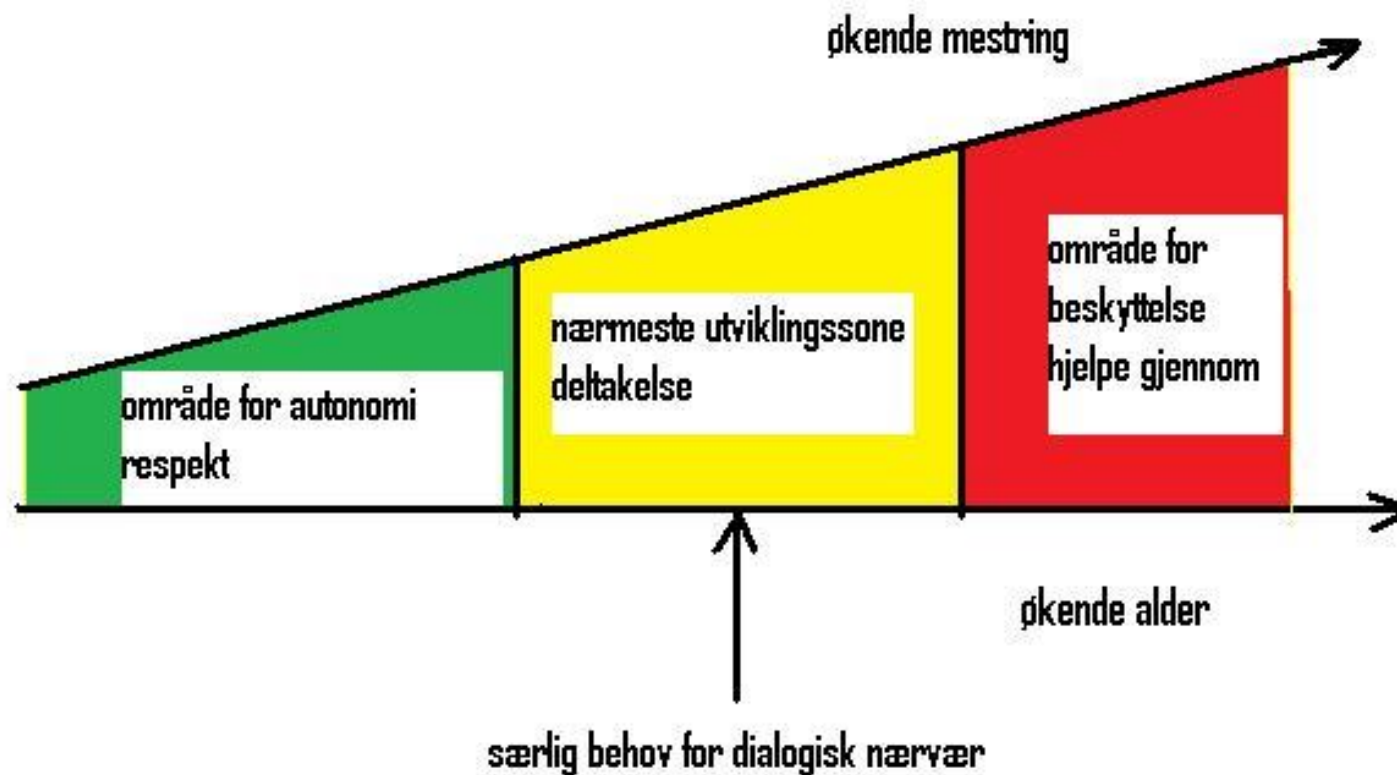
Utviklingsstøttende posisjon

1+2 = barnets perspektiv

1+2+3= barneperspektivet

Utviklingsbanen – nærmeste utviklingssone

Barn trenger voksnes oppmerksomhet på tre områder:

- **Autonomi** - respekt, anerkjennelse, ansvar og frihet til å utforme det de selv kan mestre
- **Medopplevelse**, støtte, ledelse og anerkjennelse på områder der de er under utvikling (nærmeste utviklingszone)
- **Beskyttelse** mot, hjelp igjennom og/eller **medopplevelse** på erfaringer som overskrider deres mestring

Windows of opportunity

- de fleste funksjonsområder har et «typisk» **tidsbetinget** forløp i sin utvikling – så også emosjonell, sosial og kognitiv utvikling
- **potensialet** for funksjon og/eller utvikling er ikke alltid realisert – men kan også aktiveres utenfor for «tidsvinduet» om betingelsene legges til rette

Barnet er subjekt og avhengig

- Barnet er et **selvorganiserende subjekt** og en kraft i sin egen utvikling – men er ikke selv-ivaretaende
- Barnet er derfor **avhengig** av ivaretakende tilhørighet til voksne
- Ut fra dette får barnet også en **relasjonell identitet** (hører til)
- Skal barnet akseptere kontakt/omsorg må den voksne **kvalifisere** seg for barnet
- Kvalifisering er som voksen å kunne **stille sig innenfor erfaringen** – å gi medopplevelse og å være mervitende/mestrende

Barnet som maktsvak

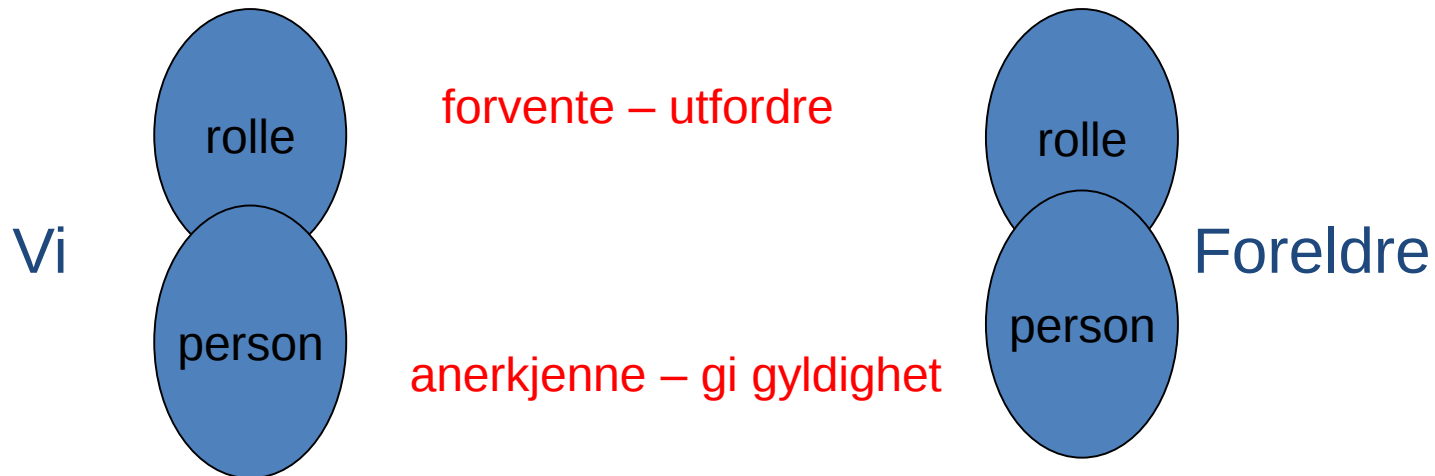
- Det avhengige barnet er i en **maktsvak** og slik i en sårbar posisjon med risiko for avvisning
- Barnets evne til dialog er først og fremst en evne til raskt å **tilpasse** seg for å oppnå **medopplevelse** - avgjørende når omstendighetene er krevende og behovet for støtte og ledelse er nødvendig
- Det avhengige og maktsvake barnet er under et vedvarende **tilpasningspress**.
- Avvisning og aksept må **testes** om usikkerhet oppstår

Sammenbrudd i utviklingsstøtte ved krise

- Når en familie er i krise vil **alle parter** ha behov for støtte til følelsmessig regulering og hjelp til funksjonell meningsdannelse.
- balansen i barnets integrerende og støttende kapasiteter kan **forskyves** over mot å sikre relasjonen til de voksne, heller enn å være i en trygg relasjon for eksplorering
- Uløste kriser danner **rigide mønstre** og tilfører lite ny informasjon

Foreldreansvaret

Rollen har: oppgaver – mål og ytelser
Personen har: erfaringer, følelser og aspirasjoner

Vi må stille oss **innenfor erfaringen** til personen og **utenfor oppgaven** i rollen

Relasjoner som er/kan være nødvendige for barn

- **Engasjerte relasjoner** er relasjoner som sikter mot, og har anledning til å gi maksimal utviklingsstøtte i et langsiktig perspektiv – varige foreldrefigurer
- **Aktiviserte relasjoner** er relasjoner som tidligere har vært i posisjon til å gi utviklingsstøtte / tilknytning. De må holdes aktive som en del av barnets identitetsbakgrunn
- **Kompenserende relasjoner** er relasjoner som midlertidig overtar, eller bidrar til å støtte opp under en relasjon for maksimalt engasjement i denne relasjonen

Det barn ikke trenger er **konkurrerende** relasjoner

Motivet «å gjøre godt»

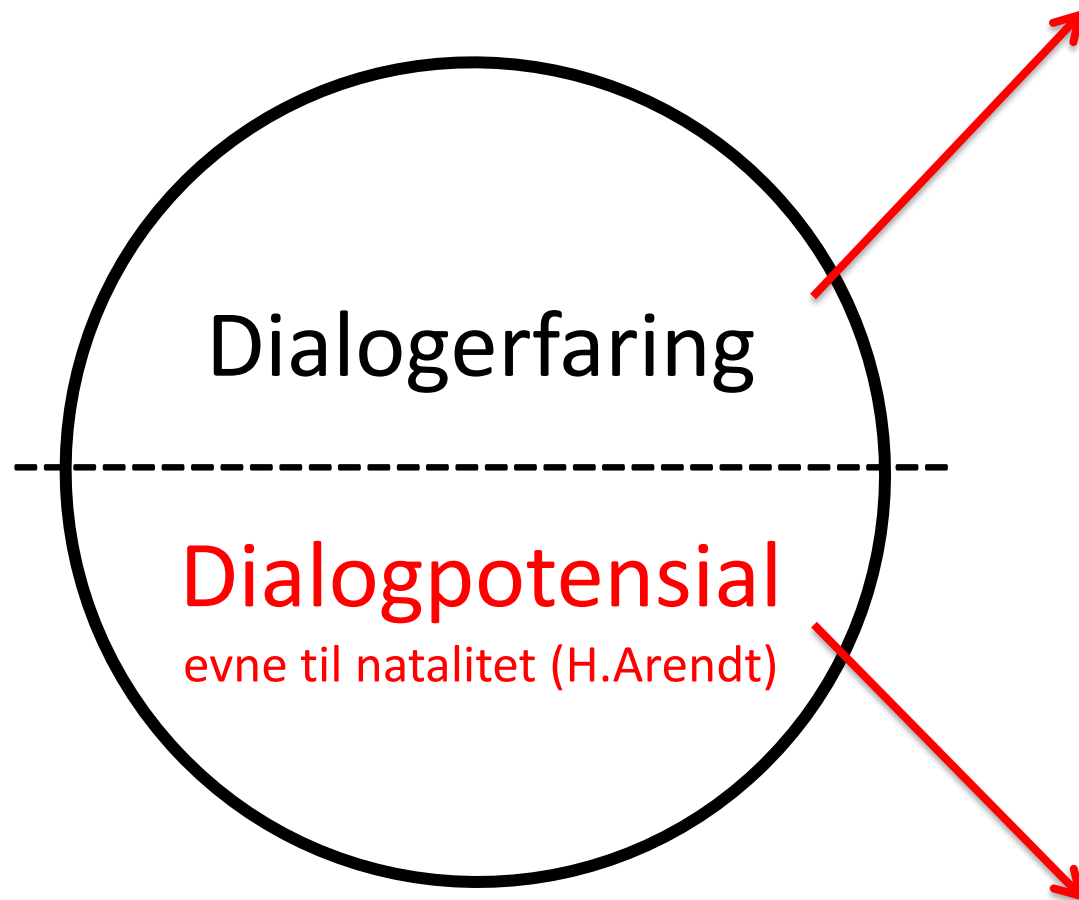

Barnets kommunikasjonsferfaring

- Barnets kommunikasjonsferfaring danner typiske **mønstre (forforståelser)**, generelle, så vel som spesifikke for den enkelte relasjon (blå sone)
- Disse mønstrene vedlikeholdes og er **motstandsdyktige** for forandring ut fra dialogens "feed forward" prosesser
- Den kommunikative atferden organiseres intuitivt og **antisiperende** i den pågående dialogen

Dialogerfaringen organiserer

repetisjoner + -

Dialogpotensialet kan organisere en

"ny start"

Barns problem viser ressurser og behov

- Barnets **kommunikasjonsproblem** (**relasjons/atferdsproblem**) kan sees som barnets generaliserte kommunikasjonsorganisering ut fra dets **kortsiktige suksessfulle erfaring** med å løse utfordringer i kommunikasjon og relasjon
- Barnet må møtes med **respekt** for sin organisering

Temperament og erfaring skaper et unikt kommunikasjonsrepertoar

- **Balansert** – tilpasset situasjon og med individuelle variasjoner
- **Fravendt** – svake signaler, innadvendt, blyg, mangel på inviterende initiativ eller uttrykte behov
- **Utprøvende** – vedvarende selvsentrert og opptatt av, eller insensitiv for, det relasjonelle elementet i dialogen
- **Disorganisert** – svak impulskontroll, svak sosial kompetanse, aktiv uten fullføring
- **Kompensert** – møter all erfaring med samme innstilling/uttrykk
- **Parentifisert** – kontaktavhengig, etablerer dialog på den voksnes/andres premisser – kan være "on/off"

NB: Regresjon og begrepsfattigdom følges av dysfunksjonelle mønstre

NB:

Barnets tilpassingskompetanse kan
maskere barnets behov og
egenskaper, særlig i relasjoner og
situasjoner med sterk avhengighet
og trussel om avvisning

Alt samspill genererer **mening/forventning**
om «noe», og om samspillspartnerne

Enhver samtale bygger et **narrativ** og en
fortelling

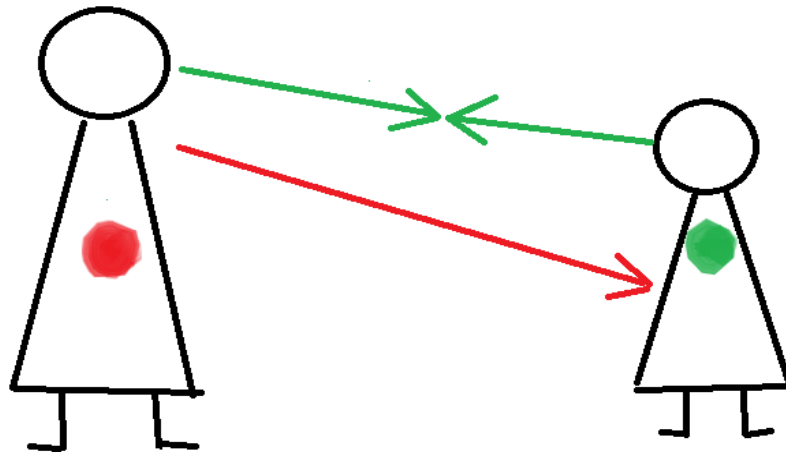
Narrativet viser til **måten** fortellingen
fremkommer på, fortellingen viser til **innholdet**

mening og fortelling etableres, narreres **dyadisk**,
men lagres **individuell**

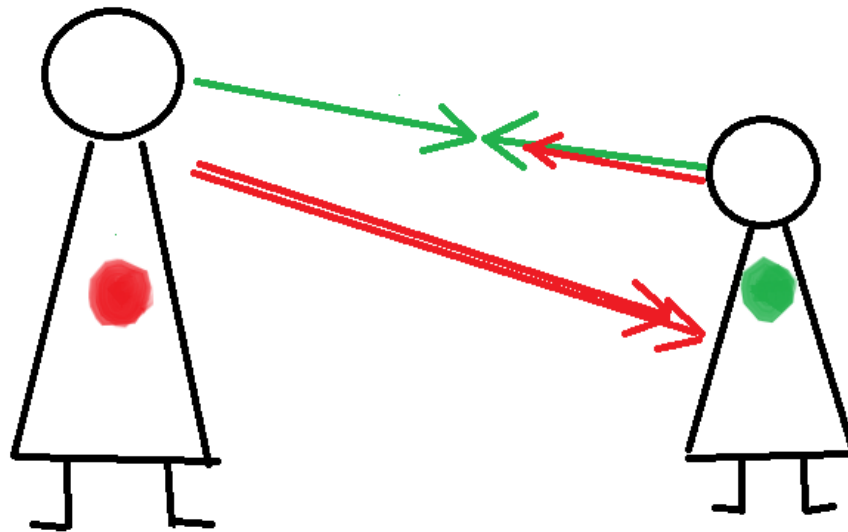
Barnet kan ikke **ikke** være
deltaker

Subjektiv **attribusjon** av
konsekvens er derved
uunngåelig i alt samspill

Deltakerfellen 1

Deltakerfellen 2

Overgrep og traume trenger ikke sammenfalle i tid

Skamtrykket

NORM/tilhøringskontrakt

Deltakelse i normbrytende praksis

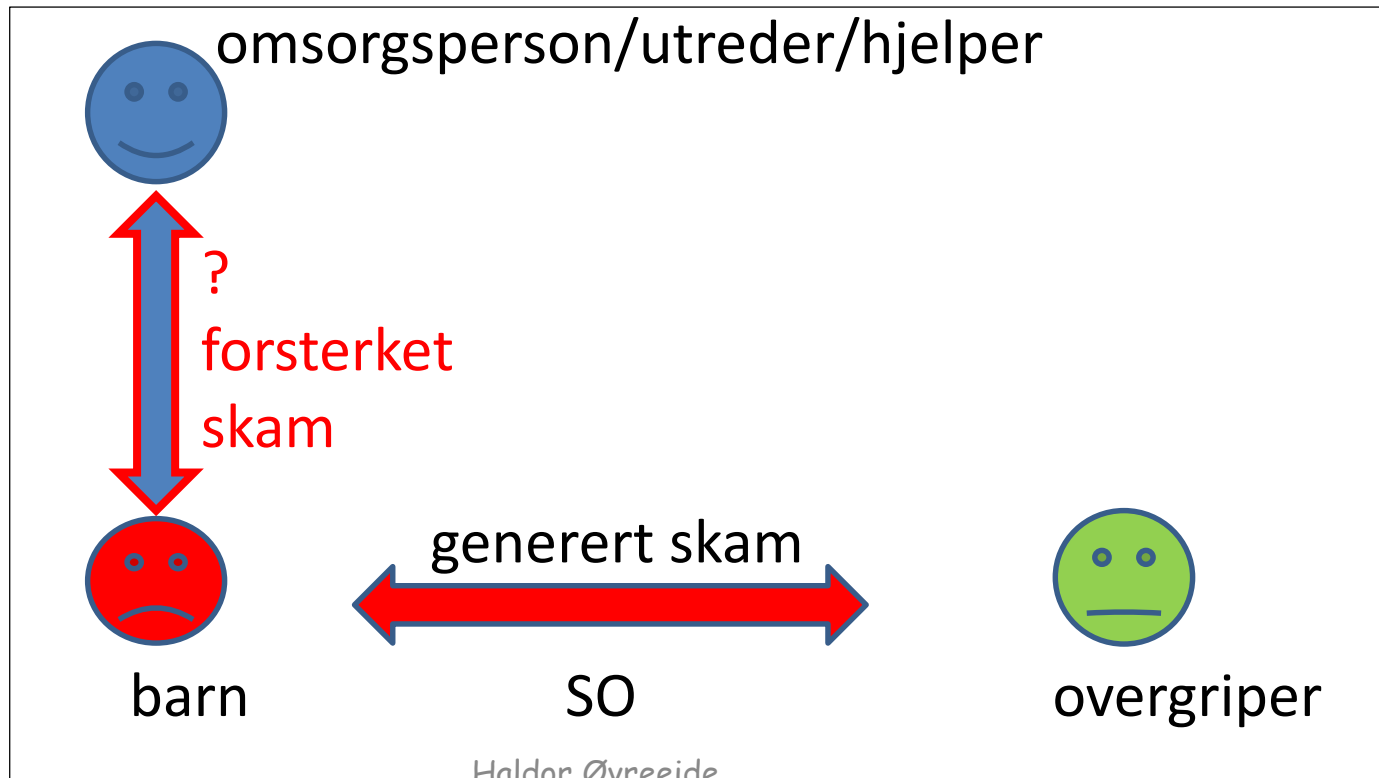

SKYLD/SKAM

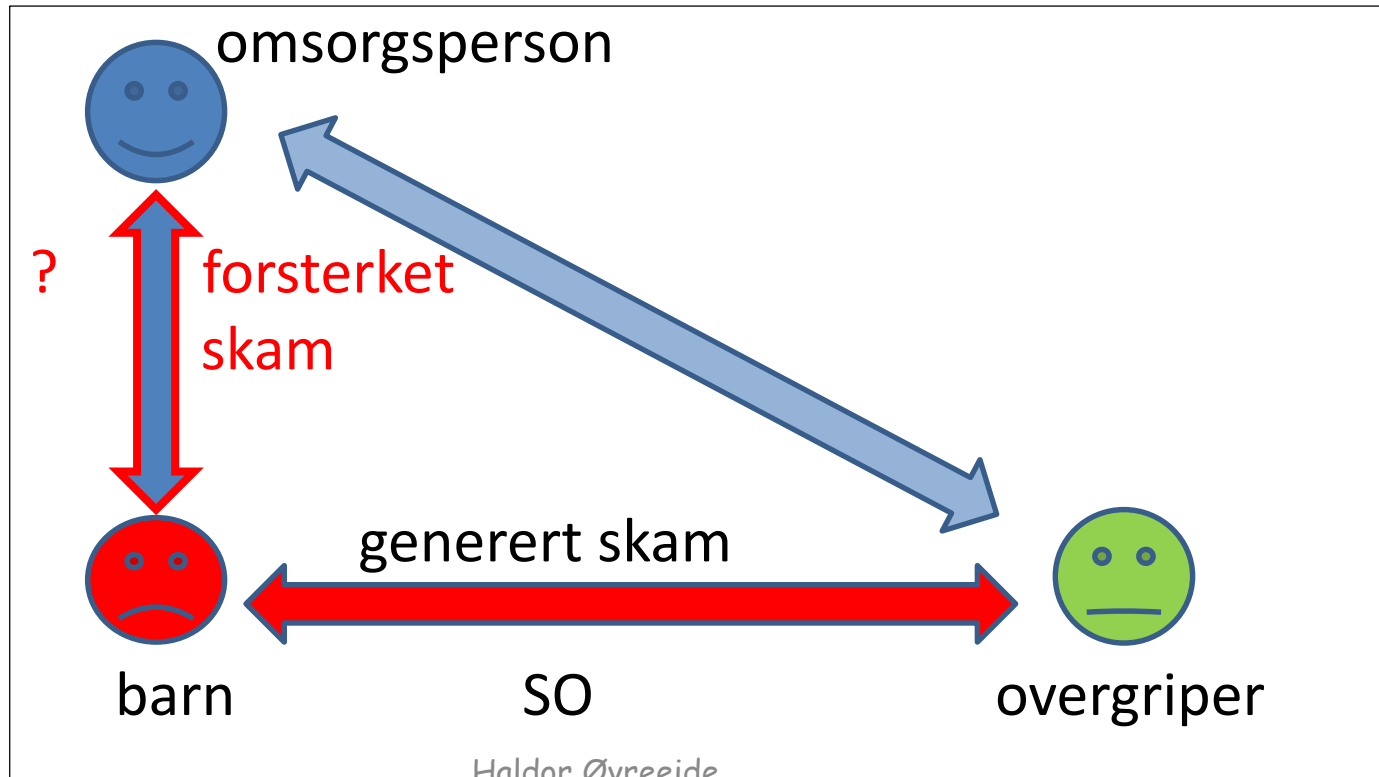

Avisning, risiko for tap av tilhørighet?

Skammens relasjonelle ekko

Skammens relasjonelle ekko

Hvorfor samtale med barn?

Barn får begrenset medopplevelse og informasjon når:

- det er **kriser i omgivelsene**.
- - det pågår **konflikt mellom viktige voksne**
- - foreldre er **i konflikt med deler av barnets nettverk** utenfor familien
- - barnet selv, viktige voksne eller søsken har **individuelle problem**
- - barnet involveres i **tabubelagte tema** med voksne
- *Informasjonsmangel og informasjonskonflikter skaper usikkerhet/utrygghet – gir dårlig konsentrasjon, mestring og forstyrret atferd*

Formål med barnesamtaler

Støttende / bearbeidende /terapeutisk samtale

Informasjonsgivende /strukturerende samtale

Utredende / undersøkende samtale

- Allment undersøke
- Avdekke spesifikke erfaringer /funksjoner
- Høre – få frem barnets standpunkt - ”vilje”

Motivasjon for samtalen?

Hos barnet ? Foreldrene? Tredjeperson?

- Voksne kan motiveres av et bevisst formål
- Barnet motiveres først og fremst **gjennom prosessen** i samtalen

**Om en dialogisk samtale skal komme i stand må begge
"ville"**

Hva er samtale for et barn?

Medopplevelse:

- opplevelse, erfaringer og behov kan uttrykkes, utvikles og bli anerkjent og gyldige i relasjoner – gjennom **deltakelse** her og nå, eller gjennom **fortelling** om noe som er utenfor øyeblikket

Det gir barnet:

- **Vitalitet – følelsmessig engasjement**
- **Utvidet perspektiv** – tilgang på andres ressurser, til andres erfaringer og kunnskap til organisering og mening for egne erfaringer
- **Ledelse og struktur** – konsentrasjon og mestring
- **Empatisk erfaring** – opplevelse av å ha følelser for og med andre, og å forstå andre, og å forstå noe sammen med andre

Samtaleformer

- **"Compliance" samtale** – barnet forventes å tilpasse seg / svare på den voksnes krav, spørsmål og forventninger i kommunikasjonen. Da kan barnets uttrykk blir **strategiske** og den voksne avgjør gyldigheten og troverdigheten

vs:

- **Dialogisk samtale** – barnet gis frihet og motiveres til å uttrykke seg på egne premisser innenfor en tilpasset ramme. Tema utvikles i gjensidighet mellom voksne og barn. Da kan barnets uttrykk bli **autentiske** og kan **berøre** den voksne – samtalen gir utviklingsstøtte

Formålshierarki

Hindre – ikke gjøre vondt verre

Stoppe – pågående vold og overgrep

Lindre – redusere usikkerhet,
krenkelser, skader

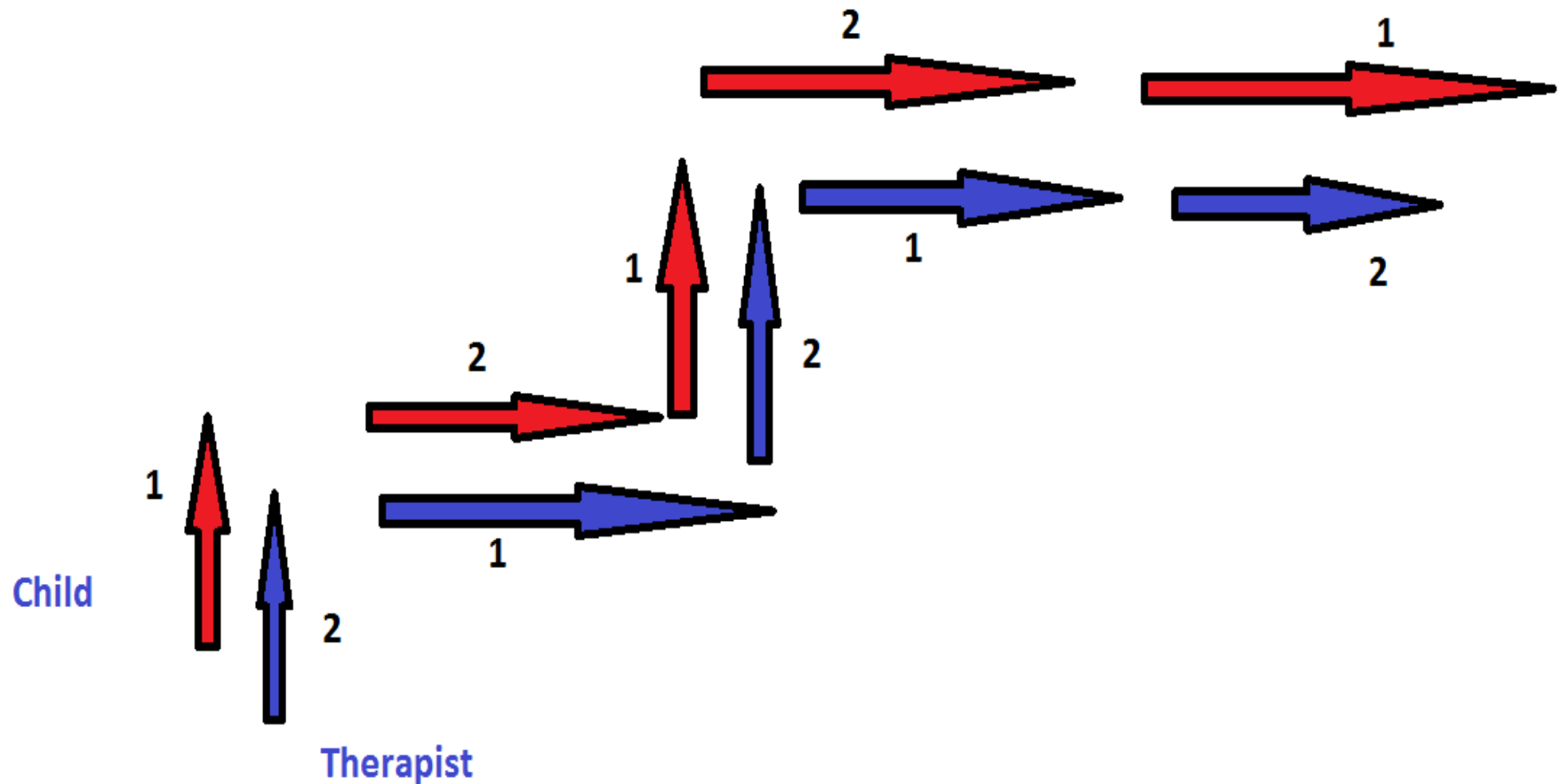

Straffe – markere urett

Bygge samtalen på:

- Barnets **evne til dialog**
- Barnets **relasjonelle sammenheng**
- Barnets **kommunikasjonserfaring/mønster**
- Ditt **tema/formål/sammenheng**
- Din **evne til åpenhet** overfor de spesielle erfaringer og den spesielle situasjon barnet kan ha
- Din **evne til å sette ord på** barnets erfaringer og sammenhenger

FØLG - LED - LEGG TIL

Den dialogiske samtalen foregår i levde øyeblikk

- - hvor to personer prøver å koordinere og dele sine oppmerksomhetsområder/psykologiske prosesser
- - det har en emosjonell kontur
- - det påvirkes utenfra – formål/forventninger og innenfra - aktiverer assosiasjoner
- - det skifter – vokser og avtar for å erstattes av at nye øyeblikk vokser fram
- - noen øyeblikk henger sammen, noen ganger er det brudd
- - grunnlaget er en gjensidig motivasjon for å skape medopplevelse, i affektivt delte øyeblikk

Barnet søker identitet

- Skal vi arbeide med et utviklingsperspektiv må våre metoder alltid søke å gi barnet (klienten) mulighet til å uttrykke sin **individualitet**.
- det er «Per» som uttrykker seg – det er «Per» som kjenner smerte og glede – ikke 7-åringen. Men vi må kunne forstå hvordan syvåringer typisk prøver å forstå sine sammenhenger og seg selv.

Barns spørsmål med økende alder

- + Identitet / selvstendig verdi 12 –
- + Realisme/orden 9 – 13
- + Moral /skyld, skam, rettferdighet 6 - 10
- + Forklaring / årsak og perspektiv 3 - 7
- Konkret beskrevet erfaring 1 - 4

forsøksvis, mentaliserende
beskrivelser fra den voksne, tilpasset
barnets utviklingsnivå, gir barnet en
plattform å presentere seg selv og sine
erfaringer ut fra

spontane, **autentiske** uttrykk kan da
oppstå og spørsmål bli overflødige.
«Fortell!»

Språket

Det løsrevne ordet kommuniserer ikke i seg selv

-

det er hvordan **ordet deles** i det emosjonelt
ladete dialogiske øyeblikk som er vesentlig og
som skaper medopplevelse

Barnets tilgang på språklig kode

Allmenn kode for å kunne kommunisere om erfaringer og tanker er begrenset av:

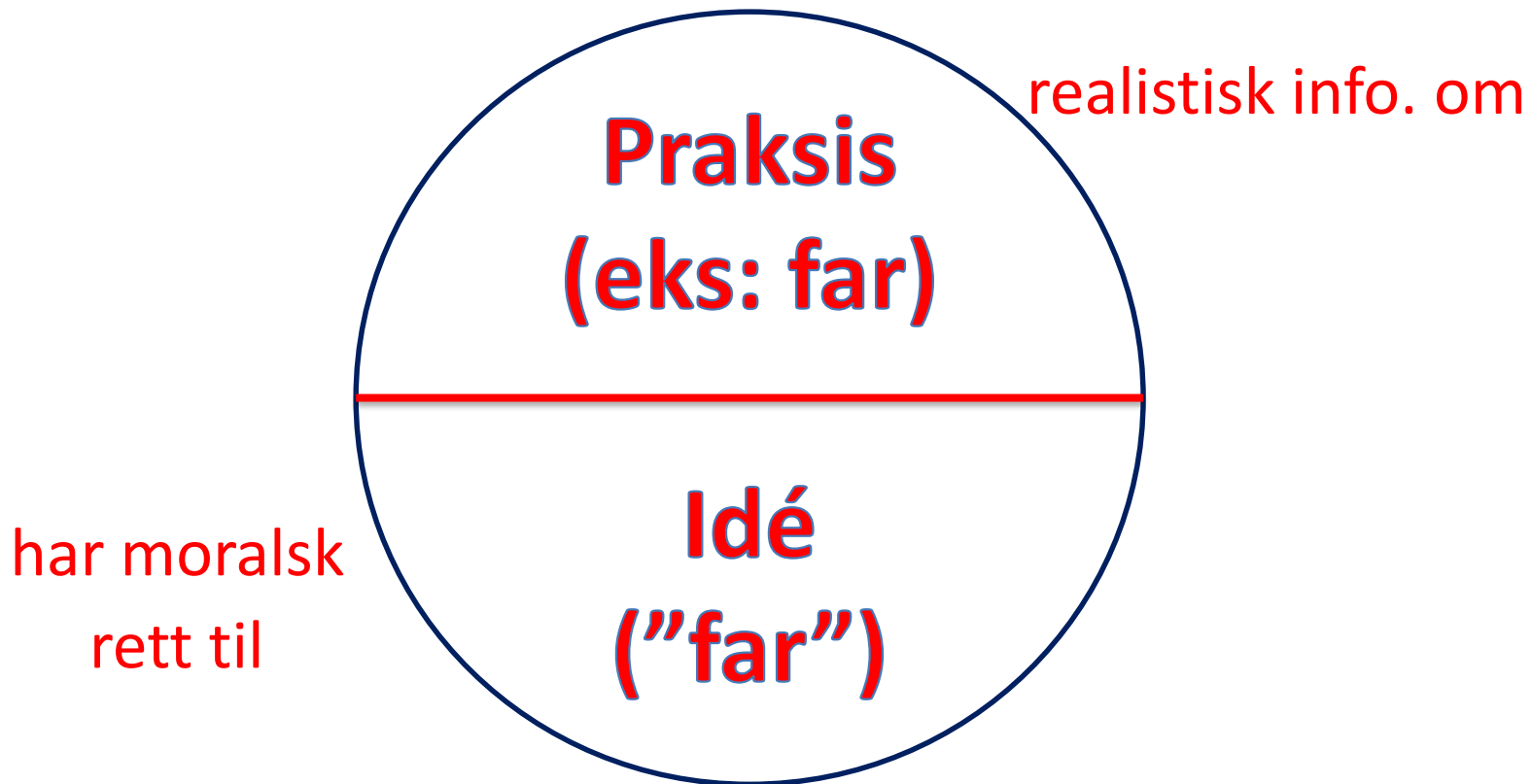
- **Lokal kode** avgrenser rommet for kommunikasjon
- **Skyld og skam** - trussel om avvisning -begrenser hva som kan kommuniseres
- **Ubenevnt** - erfaring som ikke har fått sosial oppmerksomhet
- **Omsorgsideer** kan begrense hva som kan kommuniseres om

Fortellingens implisitte relasjonelle kvalitet

- Medopplevelse kan erfares av barnet gjennom deltakelse her og nå og/eller i en deltakende fortelling, og gir grunnlag for «historien om meg»
- «Historien om meg» er derfor først og fremst en historie om «meg og andre»

En utfordring i våre møter med barn er å gjøre barnets udelte, tabuiserte, ensomme erfaring til en fortelling delt mellom barnet og viktige andre, slik at erfaringen kan integreres i en delt historie som gir selvrespekt

Forholdet mellom idé (norm/begrep) og praksis i viktige relasjoner

Rimelig sammenfall = identitet ok

Mismatch = moralsk ubalanse / identitetsutfordring

Nivåer for fortelling

- **Allmenn fortelling** – slik den kan fortelles fra en observert, uavhengig posisjon
- **Lokal fortelling** – slik den kan fortelles for å ivareta viktige relasjoner og ikke true avhengighet
- **Personlig fortelling** – den opplevde – erfarte fortellingen fra en deltakende posisjon

Alle nivåene har sin gyldighet og må sidestilles – ikke konkurrere

Aktivere til fortelling

- **Medopplevelse**, og i det følelsesmessig balanse og gjensidighet, er det som inviterer barnet til å uttrykke seg og å søke informasjon
- Initier til en aktiv prosess for barnet ved:
 - inntoning
 - relevante responser
- Beskriv hva du vet, **ser**, registrerer, fornemmer og tenker.
- Anerkjenn, **juster og utdyp barnets initiativ og reaksjoner**, gjerne med interesserte undrende utvidelser av det barnet selv har fortalt.

Fortellingen - narrativ strukturering

- Arbeide ut fra barnets listebeskrivelse av sine erfaringer inn til en episodisk fortellende struktur – start – hendelse – avslutning/ny begynnelse, med:
- Hva – Hvem – Når – Hvordan – Hvorfor?

Hvorfor er det vanskeligste spørsmålet for barnet. Det leder mot intensjon og derved moral og sosiale konsekvenser av å eksponere erfaringen/hendelsen

Bekreft barnets deltakererfaring

Frigjøre barnet fra ansvaret og
skammen
gjennom
dialogisk nærhet

Utviklingsstøttende fortelling 1

- **Beskrivelse** – hvem – hva - hvor – når – hvordan - **hvorfor**
- **Følelse** – den personlig gyldige erfaringen – opplevelsen
- **Mestring** – utfordringen som overkommes gjennom egen handling eller, NB!, attribueres til andres omsorg

I fortellingen som vi etablerer med barnet, skal de voksne fremstå som forpliktet til å støtte barnet slik at det får erfare mestring, omsorg og utvikling, i en **relasjonell kontekst**

Utviklingsstøttende fortelling 2

- Fange inn barnets **opplevelse og erfaring** og gi denne gyldighet (jeg-format)
- Beskrive barnets og erfaringens **sammenheng**
- Styrke barnets **selvrespekt**
- **Lede** barnet og relasjonen videre (vi-format)

Oppmerksomhetspunkter

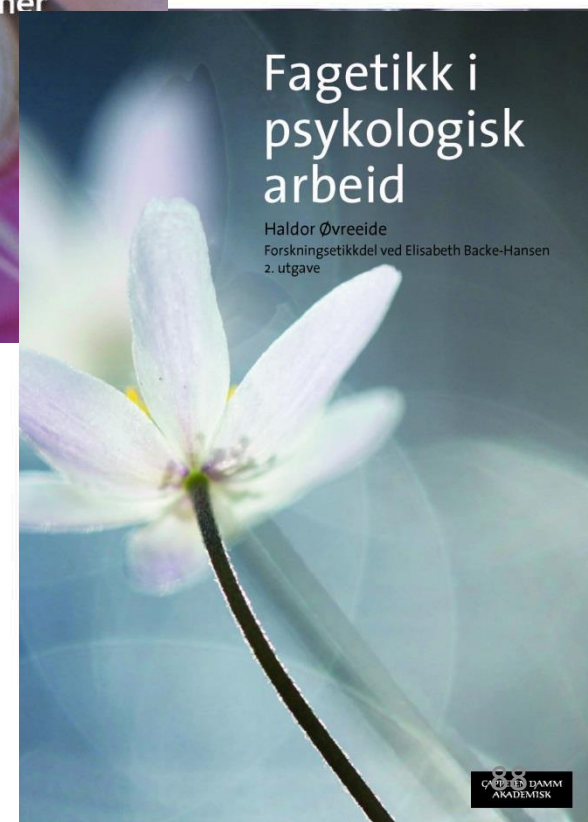
- Hvilke **rettigheter** har barnet i forhold til deg?
- Hvem har overordnet **ansvar** for barnet i forhold til oppgaven din?
- Hvilken **informasjon** har barnet om oppgaven din?
- Hva søker du **svar** på hos barnet?
- Hvilke **konsekvenser** kan/skal barnets uttrykk få?

Forslag

- **Beskriv** samtalens sammenheng for barnet
- **Gi relevant informasjon** hva skjer, har skjedd, skal skje
- **Gi forslag til opplevelse** – tanker, følelser og tilstander barnet kan ha – eller kan ha hatt
- **Vis respekt for viktige voksne**, men ikke ved å holde tilbake informasjon for barnet.
- **Ta stilling** til uheldige handlinger begått mot barnet, også fra viktige voksne
- **Forklar** at de voksne selv, eller andre voksne skal ta vare på de voksne
- **La alltid en viktig voksen få ta del** i barnets fortelling om sine erfaringer, og i å forme utviklingsstøttende og verdige historier

Til å lese

- Øvreeide, H. (2009). *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner. 3. utgave.* Kristiansand: Høyskoleforlaget. (Svensk utgave 2010 på Studentlitteratur . Dansk utgave 2009 på Hans Reitzel Forlag. Det er også en russisk utgave (2015) utgitt i Sverige/Ukraina - ta kontakt for nærmere info.)
- Hafstad, R., Øvreeide, H. (2011). *Utviklingsstøtte. Foreldrefokusert arbeid med barn (2. utgave).* Oslo:Cappelen Damm. (Svensk utgave 2013 på Studentlitteratur, Ukrainsk utgave på russisk)
- Øvreeide, H., Backe-Hansen, E. (2012). *Fagetikk i psykologisk arbeid. 2. utgave.* Kristiansand: Høyskoleforlaget. (svensk utgave på Studentlitteratur)
- Øvreeide, H. (2013). Barns evne til samspill og meningsdannelse. I Johnsen. H. (red). *Vekst i det vanskelige.* Oslo: Gyldendal Akademisk.)
- Øvreeide, H. Hafstad, R. (2016). Det tredje ansikt i barns relasjoner. I Haavind, H. og Øvreeide, H. (red). *Psykoterapi med barn og unge. Bind II.* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hafstad, R., Øvreeide, H. (2016). Marte Meo-metoden. Hånd i hanske. I Haavind H. og Øvreeide, H. (red). *Psykoterapi med barn og unge. Bind I.* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hart, S., Bentzen, M. *Jagten på de nonspesifikke faktorer i psykoterapi med barn.* København: Hans Reitzels forlag. (Boken er basert på et seminar i København i 2012 hvor Haldor var en av fire bidragsytere. Engelsk utgave 2014 på Karnac Books. *Through the Window of Opportunity. A Nevro-Affective Approach to Child Psychotehrapy*)
- mm.

Bøker på www.cappelendamm.no Se også etter svenske og danske utgaver på www.studentlitteratur.se og www.hansreitzel.dk

09.09.2018

Haldor Øvreeide